

היבטים לשוניים בפרשת שמיני עט

דקדוקי קריאה והדרכה לקורא בפרשת שמיני ובהפטרות פרה ובראשון של תזריע

ט ד נִרְאָה: האל"ף בקמץ	
ט ו וִירָא: הוא"ו בשווא נע ולא בפתח	
ט טו וַיַּחֲטְאוּהוּ: הטי"ת בשווא נע בגלל הדגש. אין לקרוא וַיַּחֲטְאוּ ¹	
ט כ וְהִמְכֹּסָה: המ"ם בשווא נע	
ט כד וַתֵּצֵא אֵשׁ: טעם נסוג אחור לתי"ו וכן הוא בהמשך בפרק י ב וַתֵּאָכֵל הטעם בתי"ו מלעיל, כן הוא בהמשך בפרק י ב	
י א וַיִּקְרִיבוּ: עפ"י רוב, מוטעם בגרש ² . לֹא צֹוָה אֲתֶם: הלמ"ד במרכא כפולה	
י ד קָרְבוּ: שני טעמים באותה תיבה, יש לקרוא קודם את הגרשיים ולאחר מכן את התלישא ³	
י ו רִאשֵׁיכֶם: הרי"ש בקמץ גדול. אֶל-תִּפְרְעוּ: במונח לגרמיה ⁴ . אֲשֶׁר שָׂרָף ה': כך היא ההטעמה ולא כקורן ואחרים אשר הטעימו מרכא-טפחא	
י י וְלֹהֲבֵדִיל: הלמ"ד בשווא נע, בכ"י לניגוד הלמ"ד הראשונה בחטף פתח להורות על הנעת השווא ולא על קריאת החטף עצמו ⁵	
י יג חֲקֹךְ וְחֶק-בְּנִי: החי"ת בשני המקרים בקמץ קטן, כן הדבר בפסוק הבא. כִּי-	
כָּן צִוִּיתִי: הצד"י בקבוץ, בפסוק יח הצד"י בחירק	
י יט וְאֶכְלֹתִי: במלעיל. הֵיטֵב בְּעֵינֵי ה': הה"א בפתח והי"ד דגושה ⁶	
יא ז וְשָׁסַע שָׁסַע: תיבה ראשונה במלרע, אין טעם נסוג אחור. וְהוּא גָרָה לֹא-יָגַר: טעם טפחא בתיבת וְהוּא	
יא ט בַּיָּמִים: הי"ד בקמץ ודגש חזק במ"ם הראשונה, רבים של 'ים' להבדיל מרבים של 'יום', כן הדבר בפסוק י	
יא יג הַעֲזִינִה: העי"ן בקמץ קטן	
יא יח וְאֶת-הָרֶחֶם: במלרע	
יא כב וְאֶת-הַסֶּלַעַם: הסמ"ך בקמץ קטן	
יא לב וְכָל אֲשֶׁר-יָפַל-עָלָיו: כך היא ההטעמה ולא כקורן אשר הטעים מונח בתיבת יָפַל	
יא לה יִתֵּן: קמץ בטיפחא	
יא לו מַעֲיִן: העי"ן בשווא נח	
יא מג תִּטְמְאוּ: התי"ו בחירק ולא בשווא, משקל סביל (התפעל)	
הפטרות שבת פרה יחזקאל לו טז:	
יז וּבַעֲלִילוֹתֶם: העמדות קלות בבי"ת ובלמ"ד הראשונה, יש לקרא 'וב-עלי-לותם'	
יט שִׁפְטָתֶיךָ: הטי"ת בשווא נח	

¹ או וַיַּחֲטְאוּ במבטא ה"ישראל" שאינו מבחין בין אל"ף לה"א...

² בתורה קדומה מוטעם בקדמא.

³ מקומה של תלישא גדולה הוא תמיד על האות הראשונה של המילה, לכן לא הייתה אפשרות אחרת לסמן את הטעמים.

⁴ יש מסתפקים במונח יחיד ואחריו פסק ואחריו רביע, אם הוא פסק שאחרי טעם מחבר או לגרמיה, שאז הוא מפסיק, כמו בפרשת נשא: שְׁנֵיהֶם | מְלֹאִים. במפעל הכתר בר-אילן החליטו שהוא פסק (אפשר להבחין אם הפסק קרוב למילת המונח או רחוק ממנה). ראה עוד בספר טעמי המקרא של ר"מ ברויאר ז"ל. לפי הרב ברויאר ישנם עוד שני מקומות נוספים בתורה בהם ישנו פסק לאחר המונח, וזה האחרון נחשב למונח לגרמיה למרות שאין רביע לאחריו: בספר בראשית בפרשת תולדת 'את מחלת' וביקרא בפרשת אמר 'אשר יוצק על ראשו'.

⁵ לגבי קריאת השוא כבר צוין כמה פעמים שמי שרגיל לקרוא שוא נע כסגול (המנהג הרגיל), אין טעם שישנה לחטף פתח בלא-גרוניות.

⁶ כמשפט ה"א הידיעה, אך לא כל המפרשים פירשו כך את הה"א. הפועל עם ה"א הידיעה צריך לבוא בזמן הווה (בינוני) ואין כן הדבר. ולכן קשה כאן ההכרעה האם מדובר בה"א הידיעה או ה"א השאלה.

כא בְּאָמֶר: העמדה קלה בבי"ת
 כג בְּהַקְדָּשִׁי: הק"ף בקמץ גדול ובדל"ת שווא נע. לְעֵינֵיהֶם: כן צריך להיות, עדיין אפשר למצוא
 חומשים משובשים שכתוב בהם לעיניכם.
 כה וּמָכַל-גְּלוּלֵיכֶם: מרכא, כהטעמה משנית, תחת הלמ"ד הראשונה
 כו וְרוּחַ חֲדָשָׁה: יש להקפיד על הפרדת התיבות (בין חיל"ת לחיל"ת)
 כח וְהֵייתֶם: טעם נסוג אחור ליו"ד
 לא וּמַעֲלֵיכֶם: על אף הקושי, הלמ"ד הראשונה בשווא נח. וּנְקֻטָּתָם: געיה בקר"ף
 לג הַחֲרָבוֹת: ה"א בסגול והחיל"ת בחטף קמץ
 לד הַנִּשְׁמָה: המ"ם בדגש חזק, מלשון שממה וכן הדבר בהמשך הפרק
 לה וְהַנִּשְׁמוֹת: בתוכנת הכתר הנר"ן בחטף פתח, יש לקרוא שווא נע ובכל מקרה, הנר"ן איננה דגושה
 לז אֲדָרָשׁ: האל"ף בחירק

ראשון של תזריע:

יב ב וַיִּלְדָּה: אי הקפדה על השווא נע בלמ"ד משבשת את המשמעות. וְטַמְאָה: המ"ם בשווא נע,
 והאל"ף צריכה להשמע. לא לקרוא וְטַמָּה. וכן בפסוק ה
 יב ד בְּדַמִּי טַהֲרָה: אין מפיק בה"א. יְמִי טַהֲרָה: הה"א מופקת
 יב ה עַל-דַּמִּי טַהֲרָה: אין מפיק בה"א
 יב וּבְמַלְאֵת: הלמ"ד בחולם והאל"ף אינה מונעת. יְמִי טַהֲרָה: הה"א מופקת
 יג ג הוּא: יש לשים לב בכל הפרשה מתי מנוקד הוא ומתי מנוקד הוּא
 יג ד וּשְׁעָרָה: אין מפיק בה"א
 יג ה לֹא-פָשָׁה: שיל"ן שמאלית

ט יב טיפת דיו של רש"י – מאת הרב יצחק ישעיה וייס נר"ו גאב"ד נוה אחיעזר
 ט ח-ט וַיִּשְׁחַט אֶת-עֵגֶל הַחֹטָאֹת אֲשֶׁר-לוֹ: וַיִּקְרְבוּ בָנֵי אֶהֱרֹן אֶת-הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבְּעוֹ בָּדָם וּגו':
 (יב) וַיִּשְׁחַט אֶת-הָעֵלָה וַיִּמְצְאוּ בָנֵי אֶהֱרֹן אֵלָיו אֶת-הַדָּם וַיִּזְרְקוּהוּ עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
 (יג) וְאֶת-הָעֵלָה הִמְצִיאוּ אֵלָיו לְנִתְחִיָּה וְאֶת-הָרָאשׁ וַיִּקְטֹר עַל-הַמִּזְבֵּחַ:
 (יח) וַיִּשְׁחַט אֶת-הַשּׁוֹר וְאֶת-הָאֵיל זָבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעָם וַיִּמְצְאוּ בָנֵי אֶהֱרֹן אֶת-הַדָּם אֵלָיו וַיִּזְרְקוּהוּ
 עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
 רש"י (יב) וימצאו – לשון הוסטה והזמנה.

פשוטו של רש"י בקצרה

וַיִּמְצְאוּ, אינו מיצוי הדם וסחיטתו, משורש 'מייץ'. אלא לשון הוסטה והזמנה של הדם אל אהרן.

ביאורי התרגומים לפסוקים אלו

אונקלוס תירגם: ויקריבו, וְקָרִיבוּ, שהוא משמעות קירוב. ואת וַיִּמְצְאוּ, וְאִמְצִיאוּ. ואת העולה הִמְצִיאוּ אליו, וית עלתא
 אַמְטִיאוּ ליה. שהוא משמעות הגעה והבאה, כמו וראשו מגיע (בראשית כח, יב), ורישיה מטי. (תורה שלמה עמ' קצט, פרשגן). ואילו
 במיוחס ליונתן תירגם: ויקריבו, וְקָרִיבוּ. וימצאו, וְאִמְצִיאוּ. הִמְצִיאוּ, אִמְצִיאוּ. כלומר גם 'מצא' הוא במשמעות קירוב.
 ובירושלמי כתב יד תירגם: ויקריבו, וְקָרִיבוּ. [ובגליון ואקריבו]. וימצאו, וְאִמְצִיאוּ. וזמינו. וימצאו, וְאִמְצִיאוּ. וזמינו. וביאר בתורה שלמה: מלשון
 הכנה. באונקלוס (שמות יט, י) היו נכונים, הוּוּ זְמִינִין. גם הוא כאונקלוס תירגם את 'מצא' במשמעות שונה מ'ויקריבו'.

רבי מנחם פירש 'וימצאו' מלשון סחיטה ו'המצאו' מלשון מציאה

רבי מנחם במחברת 'מין' כתב: מתחלק לד' מחלקות. האחד, כִּי מִיץ חָלַב וַיִּצֵּא חֶמְאָה (משלי ל, לג), כִּי אָפַס חֶמֶץ (ישעיהו טז, ד),
 לְמַעַן תִּמְצֹו (ישעיהו ס, יא), וְנִמְצָה דָמוֹ (ויקרא א, טו). וַיִּמְצְאוּ בָנֵי אֶהֱרֹן, וְהַנִּשְׁאָר בָּדָם יִמְצָה אֵל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ (ויקרא ה,
 ט). לשון סחיטה המה. השני, ..., השלישי, אִם נָא מִצָּאתִי (בראשית יח, ג ועוד) ... ענין השגה המה. – דעתו ש'וימצאו' הוא משרש 'מין',
 והוא לשון סחיטה כמו 'המין' ו'מייץ'. – אולם ברור שאת וְאֶת-הָעֵלָה הִמְצִיאוּ, לא ניתן לכלול במחברת של 'סחיטה', ויש לכלול
 במחברת השלישית עם אִם נָא מִצָּאתִי, שהוא מעניין השגה, כלומר עשו שיהיה מצוי ומושג. וכמו שכתב הרד"ק בסוף שרש 'מצא':
 ואת העלה המציאו אליו לנתיחה, כולם ענין המציאה, והוא כענין הזמנה.

לרבי יונה אבן ג'נאח 'וימצאו' ו'המצאו' מלשון זימון

אבל רבי יונה אבן ג'נאח בשרש 'מצא' כתב: ... ומן הענין הזה וְנִמְצְאוּ לָכֶם (ירמיהו כט, יד), כלומר אזמין לכם רצוני, וכמוהו דְּרָשׁוּ ה' בְּהִמְצָאוֹ (ישעיהו נה, ו), בעוד שהוא מזמין לכם רצוני לקבל תפלתכם... ומן הענין הזה עוד ואת העלה המציאו אליו, זמנוה לפניו ומסרוה לפניו. וכמוהו וימצאו בני אהרן את הדם. – וכנראה בדרכו פירש האבן עזרא (כאן): וימצאו, מגזרת מצא, שמצאו בשעת הצורך.

רבי יוסף קמחי פירש 'וימצאו' משרש 'מצא' ועניינו תמצית כמו 'וימץ'

רבי יוסף קמחי בספר הגלוי שרש 'מץ' (עמ' 117) השיג על רבי מנחם, וז"ל: וחבר למען תמוצו והתענגתם (ישעיהו סו, יא), עם ונמצה דמו (ויקרא א, טו). וימצאו בני אהרן את הדם (ויקרא ט, יב). ואינו לא משרש ולא מענינם. כי שרש תמוצו מצץ, [וכן כתב בנו הרד"ק בשרש מצץ] כמו תִּסְבֹּךְ (יהושע ו, ד), סבב. ונמצה שרשו מצה. וכן שרש ימצה אל יסוד המזבח (ויקרא ה, ט) [וכן כתב ר"י חיוג' באותיות הרפיון, נחיל' הפועל שרש 'מצה', וכן הרד"ק בנו בשרש 'מצה']. אך שרש וימצאו (ויקרא ט, יב), מצא באל"ף. ועניינו תמצית בלשון תלמוד. ומן וימץ טל מן הגזה, בשקל ויבן, (בראשית ב, כב). – אך הר"י חיוג' והרד"ק כללו את וימץ טל, בשרש מצה יחד עם ונמצה דמו, מעניין מציצה. וכבר כתבתי שאת המציאו צריך לפרש כמו בנו הרד"ק מענין המציאה, והוא כענין הזמנה.

לרש"י 'וימצאו' הוא הושטה וזימון ו'נמצה' 'המץ' ו'מיץ' הם מלשון סחיטה

ועתה יתבאר היטב דברי רש"י כאן: וימצאו, לשון הושטה והזמנה. שאינו מפרש כרבי מנחם מענין מציצו וסחיטה כמו ונמצה והמץ, או כתרוממים מענין קירוב והבאה. אלא כדעת תרגום ירושלמי כתב יד ורבינו יונה, שהוא מענין זימון. וגם המציאו שבפסוק הבא מתפרש במשמעות זו, ואין צריך לדחוק כרבי מנחם ולחלקם לשתי מחברות שונות כרבי מנחם. – ומצאתי שכן פירש רבי חיים ב"ר בצלאל בבאר מים חיים.

וכבר כתבתי בפרשת ויקרא בפסוק וְנִמְצָה דָּמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ (ויקרא א, טו) שרש"י העתיק את הפסוקים שהביא רבי מנחם במחברת 'מץ': ונמצה דמו, לשון מיץ אפים (משלי ל, לג), כי אפס המץ (ישעיהו טז, ד), כונס צית הסחיטה על קיר המזבח והדם מתמלך ויורד. כי הוא מפרש בעקבות רבי מנחם, ש'ונמצה' הוא מענין סחיטה. ומסכים עמו שגם 'מיץ' והמץ הם מענין זה. ושלא כדעת רבי יהודה חיוג' ור' יונה ג'נאח הנ"ל שאין מיץ והמץ מענין ונמצה. אבל השמיט שם רש"י את וימצאו בני אהרן, שהביא רבי מנחם במחברת זו. כי רש"י כאן חולק על רבי מנחם ומבאר כרבי יונה.

טעם ללשון הקרבה בחטאת והמצאה בעולה ושלמים

ב'הכתב והקבלה' הביא [כדרכו פעמים רבות] מחומשו של רמ"ד את פירושו של המשכיל בעל 'דברי שלום ואמת', להסביר מדוע בחטאת נאמר 'והקריבו', ובעולה ושלמים נאמר 'והמצאו', כי הקרבה נופל על המקריב דבר אל חברו אף על פי שאינו נותן אותו אל ידו, כמו בִּסְפֹּל אֲדִירִים הַקְרִיבָה חֲמָאָה (שופטים ה, כח), אבל המצאה אינו אלא שנותנו לידו, כי מצא בקל על דבר שבא לידו כמו שאמרנו (בבא מציעא ב, א) וּמִצְאָתָהּ (דברים כב, ג) דאֵתָא לִידֵיהּ מִשְׁמַע, ובהפעיל כשממצאו מיד ליד על יד חברו. ולכן בחטאת לבד אמר ויקריבו, כי דם חטאת לבד נותן באצבע, ואם כן המזרק ביד המקריב ואהרן טובל בו אצבעו, וכן אמר ויטבול אצבעו בדם וזהו ויקריבו, אבל עולה ושלמים שזורק מן המזרק היו צריכין לתת המזרק בידו וזהו וימצאו שהם המציאו אותו לידו. – והעתיק דבריו [בלא להזכיר] גם הרש"י הירש כאן. – ולדבריו יוצא חידוש שהכהן המזה באצבעו לא היה אוזח בעצמו הכלי, אלא אחרים אוזחים הכלי, והוא רק טובל אצבעו. שלא כמעשהו בעבודת יום הכיפורים שנטל הכלי מיד הממסר, וזהו לבדו, כדכתיב וְכָל אֶדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֶהָל מוֹעֵד (ויקרא טז, יז). ולא מצאתי שהובא דבר זה בשום מקום. שו"ר שכן העיר לסתור בפרשגן בשם הגר"א נבנצל שליט"א.

ונעלם מהם מה שכתב הרב הקדוש ההפלאה כאן: ומה שאמר כאן גבי חטאת ויקריבו, וגבי עולה ושלמים וימצאו. שמעתי לפרש מפני שבחטאת שהיה מתן דם בטבילת אצבע, היו בני אהרן אוזחים את הכלי, ואהרן טבל אצבעו. אבל בעולה ושלמים שהיה על ידי זריקה, על כרחק שנתנו הכלי ליד אהרן. לכך כתיב וימצאו, כדאמרין בריש בבא מציעא (ב, א) וּמִצְאָתָהּ דאֵתָא לִידוֹ מִשְׁמַע. ולענ"ד אין צריך לזה, כי גבי חטאת שהיתה שחיטתה בצפון, והתחיל בקרן דרומית מזרחית (זבחים נג, א), אם כן היו צריכין להוליך את הכלי מצפון לדרום. לכך כתיב ויקריבו, שהוא לשון הולכה ברגל. אבל בעולה ושלמים שהיתה מתנתו בקרן מזרחית צפונית בתחילה (תמיד רפ"ד, תוספתא זבחים ו, ו), לא היה צריך הולכה ברגל, אלא הושטה בלבד. ולכך כתיב וימצאו, כמו שתרגם אונקלוס ואמטיא. וראה עוד במלבי"ם ובמשך חכמה כאן, שביארו באופנים נוספים את שינוי הלשון, ואכמ"ל.

ט יט וְאֵת־הַחֲלָבִים מִן־הַשֹּׁר וּמִן־הָאֵיל הָאֱלֹהִי וְהַמִּכְסָּה וְהַפְּלִיִּת וְיִתְּרַת הַפֶּבֶד:

מהספר אמת ליעקב של הרב יעקב קמנצקי ז"ל עמ' שסא.

כתב הרמב"ן ז"ל. והמכסה - חלב המכסה את הקרב; לשון רבנו שלמה. ואינו נכון בעיני, כי למה יזכיר החלב הזה ולא יזכיר החלבים האחרים? אבל על דעתי 'המכסה' שם לכולם, כי כל חלב שיקרב לגבי מזבח הוא מכסה... ועיי"ש.

וקשה, דאם כן הוזה ליה להטעים ומן־הָאֵיל הָאֱלֹהִי וְהַמִּכְסָּה, דאם נפרש דהכליות ויותרת הכבד קאי נמי אשור הוזה ליה להטעים המכסה בהפסק גדול וכלומר דכיון דתיבת המכסה קאי נמי אשור א"כ הזקף קטן - המפסיק היותר גדול - היה צריך להיות על על תבת המכסה, ולא

⁷ נפתלי הירץ וייזל מסכיל-משכיל, גם הרב מלבי"ם מביאו.

על תבת האיל כמו שהוא לפנינו. ולפיכך נראה לי דחלבים הוי פירוש כל אימוריו מלשון חֶלֶב הָאֵרֶץ (בראשית מו, יח). כי אימורים לפי דעתי מלשון אֶמִיר (ישעיהו יז, ו), דהיינו הענף הכי גבוה. אלא מכיון שבאיל הוצרך להזכיר את האליה ביחוד ולהזכיר את החלבים בשם חלב, שהרי בתחילה כלל בחלבי שור כל האימורים, לפיכך כינה את החלב בשם 'מכסה' וכמו שביאר הרמב"ן ופרט כל הקרבים.

וראיתי בתפארת ישראל וזבחים פרק ב אות כז שכתב דנקראין אימורים מפני שהן מפורשים בתורה והביא גם מהערוך עיי"ש ולפענ"ד העיקר כמו שכתבתי ודו"ק. א"ה. מהראוי להביא עוד מלשון הרמב"ן. והמכסה - חלב המכסה את הקרב; לשון רבנו שלמה. ואינו נכון בעיני, כי למה יזכיר החלב הזה ולא יזכיר החלבים האחרים? אבל על דעתי 'המכסה' שם לכולם, כי כל חלב שיקרב לגבי מזבח הוא מכסה; כי האחד "חלב המכסה את הקרב" (וי' ג, ג), והשני "כל החלב אשר על הקרב" (שם), וגם הוא מכסה, ויהחלב אשר על הכליות יכסה עליהן, וכן "אֲשֶׁר עַל הַפְּסָלִים (ויקרא ג, ד ועוד)"; וכמו שאמרו (חולין צג, א): חלב שהבשר חופה אותו מותר, ש"על הכסלים" אמר רחמנא, ולא שבתוך הכסלים. והנה הכתוב הזה נמשך למעלה: "וימציאו בני אהרן" אליו "את הדם" (פס' יח) - של שור ואיל הנזכרים (שם), ואת החלבים מן השור; אבל מן האיל המציאו אליו האליה והחלב, ומשניהם הכליות ויותרת הכבד. ואמר "וישימו... החלבים על החזות" (להלן, כ), כי האליה והכליות ויותרת הכבד יתנו למטה והחלבים עליהן, והכל על החזות; והנה החלבים לבדם יראו למעלה, והוא דרך כבוד בהקטרה.

לרש"י והמכסה הוא מה שהתורה מכנה במפורש בכמה מקומות החלב המכסה את הקרב (שמות כט, יג ועוד). קושיית הרמב"ן מה מיוחד בחלב זה ופירושו על הפסוק אינו נוגע לרש"י. אם ימצא הסבר - מה טוב, לא ימצא - נשאר בקושיא, פירוש המקרא לא ישתנה עקב הקושיא. לרמב"ן ומן האיל האליה והמכסה [=כלל החלבים] // אבל והפלי' ויתרת הפכד: עולה גם על השור שבחצי הראשון של הפסוק. לפי זה מובנת קושיית הרב ז"ל למה והמכסה אינו בזקף. לכן הוא מפרש ואת החלבים מן השור כולל גם אימורים שאינם חלב, וחצי הפסוק שאחרי האתנח מדבר על איל בלבד. לפירוש הרמב"ן יקשה גם האתנח המפריד בין השור ובין האיל. בעניין אימורים גם התפארת ישראל מפרש מלשון אמיר.

לשון התפארת ישראל יכין פסחים ה אות סו אימוריו [איינגעוויידע] [ונקראו אימורים, על שהם מורים ואדונים על שאר איברים להקריבם לריח נחוח לה', כך כ' הערוך, ולפעד"נ, דאימורים הוא לשון ראש אמיר, שהוא ראש האילן ששם הפירות יותר משובחים מחום השמש, כמו כן אלו החלקים הם היותר משובחים שבבהמה להקריבם לגבוה, או שאמורים לשון אמירה ודבור, ור"ל אותן חלקי הבהמה שנאמר בהן בתורה להקריבם, וכך כ' קצת מזה הר"ב פ"ה מ"ו, אב"י [=אמר ברוך יצחק (בן המחבר פירוש תפארת ישראל)] בל"י [=בלשון יון] אי מירא ר"ל חלק טוב: ע"כ תפארת ישראל ממילון יאסטרוב, אינו מציין שזו מלה יוונית.

I m. pl. (אמר, v. Ges. H. Diet. s. v.; comp. Deut. XXVI, 17 sq.) devoted objects, sacrifices. Succ. 55^b וכו' (Mish. ib. 'אִמִּיר) are not the festive Emurim (v. infra) the Lord's, i. e. to be offered on the altar? Answ. מה שאמור ברגלים Emuré &c. means, whatever is consecrated as offering for festivals.—Esp. Emurim, Emurin, those portions of sacrifices offered on the altar. Pes. 71^a וכו' the Emurim of the pilgrim's feast offering. Zeb. II, 2; a. fr.

לעניין ניקוד המלה אימורים

בספר של פרופ' משה בר-אשר מחקרים בלשון חכמים נותן לנו שלל ניקודים למלה זו

9.31 אַמורין/אַמורין. בק שולט הניקוד של האל"ף בחטף-סגול: הַאֲמורין (זבחים יג, ד), אַמורי... בַּאֲמורי (פסחים ו, ה [י]), אַמוריו (זבחים ב, ב x4, ועוד x3), אַמוריהם (יומא ו, ז), (ו)אַמוריהן (זבחים ד, ד), וְאַ(ו)מְרִיהֶן⁶⁸ (שם יג, ה) – אבל מצאנו גם בַּאֲמורין... בַּאֲמורין (מעילה א, ד) באל"ף צרויה. וניכר בבירור כי בהופעה הראשונה במשנת מעילה א, ד חטף-סגול תוקן לצייר:

בנ"ב ציין ייבין (בבלי, עמ' 919) כי האל"ף "על פי רוב צרויה גם בהתקדמות הטעם: הַאֲמורין, אַמורי, אַמרי", אף הוסיף כי בספרא עד עמ' קטז על פי רוב האל"ף חרוקה, אַמורין ומעמ' קלג צרויה, אַמורין (והעיר שם כי הניקוד אַמורין אינו מלמד שהשם שקול במשקל קטול). והוסיף שם עוד כי גם במסורת תימן אל"ף צרויה: אַימורים. נעיר כי פא כותב כמעט תמיד אימורין/אימורי וכו' ביו"ד אחרי אל"ף, וניקוד אַימורי⁶⁹ (פסחים ו, ה x3), אַימורי⁷⁰ (סוכה ה, ז), אַימוריהם (יומא ו, ז).⁷⁰ פס כותב את התיבה בקביעות ביו"ד ומנקד את האל"ף בציירי או בסגול, כגון אַימורי (פסחים ו, ה), בַּאֲימורים (מעילה א, ד x3). גם ליוורנו מנקד תמיד אל"ף צרויה (רק לעתים נוקט כתיב חסר, כגון אַמוריהן – יומא ו, ז). העיקר לענייננו היא מסורתו של נקדן ק, המנקד את משנתו בניקוד טברני מוקפד למדי, שנוקט על פי רוב אַ (אַמורים, אַמורי וכו'); נראה לי כי במקום שנקט אַ יש לראות בניקוד זה חילוף של אַ.

המקורות העיקריים המשתתפים כאן הם, ק כ"י קאופמן; פא כ"י פארמה. גם בספר תורת הטעמים של ידידנו הרב אברהם ויסבלום נר"ו מקשה על הרמב"ן, שפירושו אינו מתיישב עם הטעמים.

י ח-יא דפי פרשת השבוע של בר-אילן שמיני עט

אליעזר יסלזון יו"ד הנהלת המכון הגבוה לתורה באוניברסיטת בר אילן.

פרשת שתויי היין והויכוח על שעיר החטאת

1) שילובה של פרשת שתויי היין באירועי היום השמיני

פרשת 'שתויי היין' משולבת באירועי היום השמיני, יום חנוכת המשכן.

ואלה דברי הכתוב (וי' י:ח-יא):

וַיְדַבֵּר ה' אֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר: יֵין וְשֵׁכָר אֶל תִּשְׁתְּ אֹתָהּ וּבְנֶיךָ אֶתְּךָ בְּבִאָכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא

תִּמְתּוּ חֲקֵת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם. וְלֹהֲבִדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר. וְלִהְיוֹת

אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֲלֵיהֶם בְּיַד מֹשֶׁה.

שילובה של הפרשה מעורר אצל הלומד שתי שאלות:

• השאלה הכללית היא, מדוע נכללה פרשה זו בסיפור האירועים של היום

השמיני?

ואם נשכיל לענות על שאלה זו, עדיין תעמוד בפנינו השאלה האחרת:

• מדוע הפרשה פורצת אל תוך רצף דבריו של משה אל אהרן ואל בניו?⁸

במילים אחרות, פרק י' מוקדש ברובו להנחיותיו של משה לאחר מות נדב ואביהו.

לשם כך מובאים בפרק חמישה היגדים עונים של משה, שמטרתם להבטיח

שעבודת היום השמיני לא תיפגע, ותמשיך בדיוק על פי ציווי של הקב"ה. באמצע

⁸ בשאלות אלה עסקו כבר הפרשנים בימי הביניים. חלקם קשרו את איסור שתויי היין לחטאם של נדב ואביהו. שנכנסו במצב של שכרות למשכן. ראו לדוגמה פירוש רמב"ן לפסוק ז. אחרים טענו שנאסר על אהרן להקל על אביו על ידי שתיית יין. כפי שנהגו על פי דברי ספר משלי: "תנו נֶשֶׁךְ לְאוֹבֵד יֵינִי לְמָרִי וְנֶשֶׁךְ" (לא:ו). ראו לדוגמה את פירושו של ר"י בכור שור על אתר. אנו מנסים להציג כאן גישה כוללת יותר.

דבריו, בין שתיים מהנחיותיו, נכתבה פרשת 'שתויי היין', שנאמרה על ידי הקב"ה ישירות לאהרון.⁹

(2) חמשת ההיגדים של משה לאהרון ולבניו, ופרשת 'שתויי היין'

1. דברי ניהומין (פס' ג):

ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרבך אקדש ועל פני כל העם אקבד, וידם אהרן.

2. פניו גופות החללים (פס' ד):

ויקרא משה אל מישאל ואל אלעזר בני עזיאל דד אהרן ויאמר אליהם קרבו שאו את אחיכם מאת פני הקדש אל מחוץ למחנה.

3. האיסור להתאבל בדרך הרגילה והמקובלת (פס' ו-ז):

ויאמר משה אל אהרן ולעזר ואלעזר בניו ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרמו ולא תמתו ועל כל העדה יקצף ואחיהם כל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה'. ומפתח אהל מועד לא תצאו.

4. הציווי להמשיך בהקרבת כל קורבנות היום (פס' יב-טו):

וידבר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים קחו את המנחה הנותרת מאשי ה' ואכלוהּ מצות אצל המזבח כי קדש קדשים הוא. ואכלתם אתה במקום קדוש... כי-כן צויתי. ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור אתה ובניך ובנתיך אתך, כי חקך וחק בניך נתנו מזבחי שלמי בני ישראל... והיה לך ולבניך אתך לחק עולם כאשר צוה ה'.

5. משה בוחן את יישוב דבריו ורוגז על אהרון ובניו על שלא אכלו בשר החטאת של ראש החודש, שהוקרבה בבוקר (טז-יז):

ואת שער החטאת דרש דרש משה והנה שרף ויקצף על אלעזר ועל איתמר בני אהרן הנותרים לאמר: מדוע לא-אכלתם את-החטאת במקום הקדש.

כאמור, השאלה העולה היא, מדוע נאמר הצו, האוסר על הכוהן לשותות יין, ישירות אל אהרון, ונכתב בין שני היגדים של משה: האיסור להתאבל (קטע 3), והציווי להמשיך בעבודת היום (קטע 4)?

(3) דבר ה' הישיר אל אהרון ותפקידי הכוהנים

מתוך בחינת חמשת המקומות בתורה, שבהם הקב"ה מדבר באופן ישיר עם אהרון, ניתן להסיק שהדיבור הישיר עוסק תמיד בתפקידו ובמעמדו של שבט לוי ומשפחת הכוהנים.¹⁰

מכאן, שכך יש להתייחס גם לפרשת 'שתויי היין'. אין מדובר כאן באיסור מצומצם לשותות יין בעת העשירות במשכן, אלא בכלל חובותיהם של הכוהנים, שכולן חייבות להתבצע מתוך פיקוח חושים מלא. שלוש מהחובות מוזכרות כאן:

- עבודת ה' במשכן חייבת להיעשות בערנות ובפיקוח, ואסורה על מי שעשתה יין: "וְיִשְׁכַּר אֶל תִּשֶׁת אֶתָּה וּבְנֶיךָ אֶתָּה בְּבֹאֲכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד" (ט).
- על הכוהנים להנחות את העם כשמדובר בהבחנה הנדרשת שבין הקודש לחול ובין הטהור לטמא: "וְלֹהֲבָדִיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר" (י).
- על הכוהנים להורות לבני ישראל את חוקי הקב"ה המפורטים בתורת משה: "וְלֹהֲוֹרֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֲלֵיהֶם בְּיַד מֹשֶׁה" (יא).

(4) בעקבות חטא העגל עברה העבודה אל המשכן ונמסרה לשבט לוי

⁹ השאלה של כתיבת הפרשה באמצע דברי משה מועצמת עוד על ידי העובדה שהיא מופרדת לפניה ולאחריה על ידי הפסקה של פרשה פתוחה.

¹⁰ ואלה חמש הפניות הישירות של הקב"ה אל אהרון. [1] ציווי של ה' לאהרון ללכת ולפגוש את משה לאחר ההתגלות בסנה (שמ' ד:כז). [2] מצוות שתויי היין שבפרשתנו. [3] עוד שלוש פניות, כולן בפרשת "קרח" (במ' יח). כל הפניות שם עוסקות בפירוט החובות והזכויות של הכוהנים והלויים.

חטא העגל גרם לשינוי בצורת עבודת ה' ולצמצומה. לאחר החטא מתרכזת העבודה במשכן בלבד, ובמקום הבכורות נבחרים הכוהנים והלויים בלבד, כמייצגי העם במשכן.¹¹

מכאן שביום חנוכת המשכן יש להבהיר גם את תפקידי הכוהנים. דיבורו הישיר של הקב"ה אל אהרן אכן מפרט את שלושת התפקידים. ומאחר שיש למלא את כל התפקידים מתוך פיקחון חושים מלא, מקדים איסור שתיית היין את פירוט התפקידים.¹²

כך הוצגה להערכתנו תשובה ראויה לשאלה הכללית שנוסחה לעיל, על הקשר שבין פירוט תפקידי הכוהנים בפרשת 'שתויי היין' לחנוכת המשכן. נוסה עתה להציג את תשובתנו גם לשאלה השנייה, בדבר פריצתה של הפרשה אל תוך דברי משה.

5) הוויכוח של אהרן עם משה הוא דוגמה לדרך הראויה בהוראת התורה הציווי של משה להמשיך בעבודת היום לא התקיים בצורה מלאה על ידי אהרן ובניו. בעקבות כך קצף משה, והתפתח ויכוח בין אהרן למשה. משה קצף והזכיר את הנחיותיו שלא מולאו כראוי,¹³ ועל פי פשט הכתובים, לא טרח אהרן לענות על הפרטים ההלכתיים, והסתפק באמירת נימוק כולל. הנימוק הוא, שמילוי ציווי של משה לא היה מתקבל בצורה טובה בעיניו של הקב"ה. לכן אהרן מסיים את דבריו בשאלה הרטורית: **"הֲיִיטֵב בְּעֵינֵי ה'?"**.

במילים אחרות, אהרן מניח שבנוסף לציווי המדויק בעניין קורבנות היום, כפי שנמסר על ידי משה, חלה עליו גם החובה לוודא שמעשיו יתקבלו כטובים בעיני ה'. העיקרון של **"הֲיִיטֵב בְּעֵינֵי ה'?"** חייב להנחות את מורה ההוראה, אפילו אם בעקבות כך הוא יורה לעיתים על **"עֲשֵׂה וְאַל תַּעֲשֶׂה"**; על הימנעות מציוויים מפורשים של הקב"ה.¹⁴ **א"ה.** נשתקעו הדברים! ראה בסוף.

משה מקבל את עמדתו של אהרן: **"וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּיטֵב בְּעֵינָיו" (י:כ).** להערכתנו, הוויכוח העקרוני הזה, שבין משה לאהרן, מובא כאן כדוגמה מייצגת לדרך ההוראה הנדרשת מאהרן.

לכן, קודם לוויכוח שבין אהרן למשה, נכתב הציווי לאהרן **"לְהוֹרֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"**. ציווי זה הוא שעורר את אהרן למלא את חובתו ולהציג את עמדתו הנוגדת את ציווי של משה. עמדתו מבוססת על העיקרון של **"הֲיִיטֵב בְּעֵינֵי ה'?"**. כך הוצגה לדעתנו תשובה הולמת גם לשאלה השנייה, בדבר מיקומה המדויק של פרשת 'שתויי היין', באמצע דבריו של משה.

6) סיכום

פרשת 'שתויי היין' היא למעשה פירוט חובות הכוהנים שהוטלו עליהם לאחר מעשה העגל. החובות הוטלו עליהם במקביל להעברת עבודת ה' למשכן, ולכן נכללה הפרשה באירועי חנוכת המשכן.

¹¹ כך מתאר זאת משה בנאומו האחרון (דב' יח:): **"בָּעֵת הַהִיא הָיָה הַבְּדִיל ה' אֶת שִׁבְט הַלֵּוִי לְשֵׂאת אֶת אֲרוֹן בְּרִית ה' לְעֹמֵד לִפְנֵי ה' לְשָׁרְתוֹ וּלְכַרֵּךְ בְּשֵׁמוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה."**

¹² על שורשי האיסור של שתיית היין כתב ספר החינוך בפרשתנו (מצוה קנב): **"שורש המצווה ידוע. שאין ראוי להתעסק בדברים היקרים בתכלית היוקר כמו עניני המקדש ודברי התורה. רק בעת שיהיה האדם מיושב בדעתו ומכוון בכל מעשיו, אין להאריך בדברים פשוטים."**

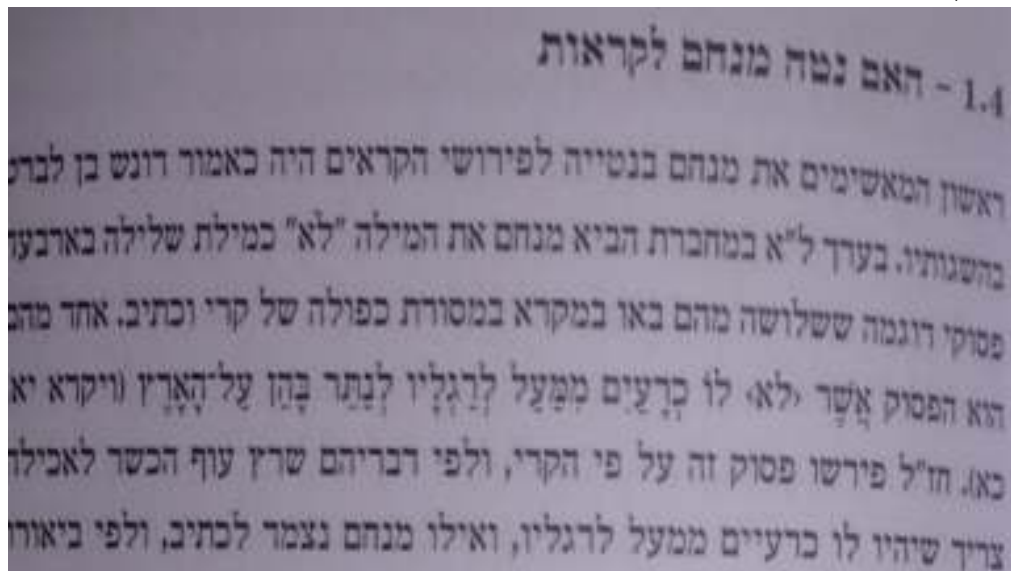
¹³ גישה זו חורגת מגישתם של רוב הפרשנים הראשונים, שראו בוויכוח שבין אהרן למשה וויכוח על פרטי ההלכות של אותו יום. וכך סיכם הרמב"ן את פירושו לפסוק טז: **"ומשא ומתן של הלכה היה."**

¹⁴ כל אימת שמופיע בתורה הביטוי **"טוב בעיני ה'"**, מייחסים לו חכמים פרשנות כוללת, המרחיבה את הציווי הספציפי של הקב"ה אל מעבר לפרטי המצוות הרגילות. לדוגמה, על הפסוק **"שְׁמֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת מִצְוַת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְעֲדֹתַי וְחֻקֵּי אֲשֶׁר צִוְּךָ. וְעֲשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטֹּב בְּעֵינֵי ה' לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וּבָאֵת וְיִרְשֶׁתָּ אֶת הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָשַׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם"** (דב' יז-יח) דרשו רבי עקיבא בספרי, שיש חשיבות לפעול בדרך שתחשב ישרה בעיני הזולת, וכך אמר שם: **"מהו הטוב ומהו הישר? רבי עקיבא אומר, הטוב בעיני שמים והישר בעיני אדם."**

פרשת 'שתויי היין' שולבה לפני ציווי משה לאהרון להמשיך בעבודתו כרגיל, מאחר שציווי זה מעורר את אהרון למלא תפקידו כמורה הוראה, ולהתווכח עם משה. אהרון משלב בהוראתו הראשונה גם הנחיות המתבססות על הכלל של "הייטב בעיני ה'". נראה שגם משה מסכים לכך, ולכן מסתיימת הפרשה בביטוי 'וישמע משה וייטב בעיניו'.

זהו עקרון על, החייב להנחות את מורי ההוראה לדורותיהם. ע"כ אליעזר יסלזון.
א"ה. לא רק הרמב"ן, אלא גם חז"ל פירשו את הוויכוח בין משה לאהרון שהוא הלכתי. יש לדייק מהי שאלת אהרון ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני יי (ויקרא ז, ט). לדברי הכותב למה דווקא שער החטאת נשרף, ולא שאר הקרבנות והמנחות? ולמה אהרון מצטמצם לחטאת ולא לשאר האכילות? לפי חשבון פשוט הוקרבו באותו יום שלושה שעירים נאכלים. שער העם המזכר בראש הפרשה, שער ראש-חודש ושער נחשון בן עמינדב. אפשר לדון לאיזה שער כיוונה כאן התורה, כיון ששעירי ראש-חודש ונחשון אינם מוזכרים בפרשה, אלא ידועים לנו מידיעה כללית שהיום השמיני הוא ראש חודש ניסן כמפורש בסוף ספר שמות, ושער נחשון מהמקראות בפרשת נשוא, הרי מסתבר שמדובר בשער היום מראש הפרשה. רש"י בעקבות חז"ל מפרש שמדובר בשער ראש-חודש שהוא קדשי דורות, שאסורים באכילה לאונן.
וזה הוויכוח ההלכתי שנתעורר בין אהרון למשה. משה טען שקיבל הוראת שעה לאכול קדשים למרות האנינות, ולכן כעס על שרפת החטאת. אהרון השיבו שלא היה פסול בעצם הקרבנות, אבל ההיתר בעקבות הציווי אינו בקודשי דורות. רש"י מביא דעה אחרת שהשער שורף¹⁵ בגלל שנגעה בו טומאה כלשהי. והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף ... (ויקרא ז, ט).
מניעת אכילת הקדשים אינה רגשית בלבד אלא גם הלכתית. ואם הציווי המפרש כי כן צויתי (ויקרא ז, יג) בא לחייב אכילה, שום טענה רגשית לא יכולה לבוא נגדה.

יא כא אַךְ אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֵלֶךְ עַל־אַרְבַּע אֲשֶׁר־לֹא לֹא כָרְעִים מִמַּעַל לָרִגְלָיו לְנִתֵּר בָּהֶן עַל־הָאָרֶץ:
בולט לפנינו כתיב וקרי, הארבה המותר באכילה הוא מי שיש לו כרעים ממעל לרגליו לנותר בהן על-הארץ: לפנינו מה שכתב מנחם מירסקי במאמר 'תורת הלשון של מנחם בן סרוק'. וישא משלו ויאמר

¹⁵ הלשון שרף מבניין פועל, אינו הסביל של בניין פיעל. לא מצינו שורש שרף בבניין פיעל. אלא הסביל של הקל. לדעת המדקדקים 'נפעל' אינו בדיוק הסביל של בניין קל, ולפעמים הוא פעיל. הסביל האמיתי של קל וגם של פיעל הוא פועל, ולפעמים אף הפעל.

שרץ עוף המותר באכילה צריך שלא יהיו לו כרעיים ממעל לרגליו. על כך השיג רונש שבפרשו על פי הכתיב אסר מנחם את המותר והתיר את האסור.⁴ כך גם בשני פסוקי הדוגמה הנוספים, אֲשֶׁר 'לא' לו חֲמָה (ויקרא כה, ל), אֲשֶׁר 'לא' לו יְעָרָה (שמות בא, ח), חז"ל פירשו על פי הקרי ומנחם ביאר על פי הכתיב שלא בדעת חז"ל.⁵ כמו כן, בפרשו את הערך מל"ק כתב מנחם: "ענין שחיטה הוא, אך שחיטת העוף" ודונש ציין כי זהו פירושו של ענן הקראי.⁶ רונש טען על מנחם גם בענייני השקפה: בפסוק לַעֲוֹת אָדָם בָּרִיבוּ ה' לֹא רָאָה (איכה ג, לו) מנחם ביאר את המילה

הערות

4 תשובות רונש, עמ' 20-21. בפסוק הבא מונה התורה מינים שונים של שרצי עוף מותרים המותרים באכילה ופסוק זה סותר את ביאורו של מנחם. רבנו תם בהכרעותיו ורבנו תם, עמ' 8 יישב את דברי מנחם שכוונתו היא שעתה אין לו כרעיים אבל הם עתידים לגדול.
5 ראו רונשל, עמ' 406-407. במאמרו הסיק שבנראה הנוסח היה "לוא" ובעלי המסורה חילקו את הו"ו והאל"ף לקרי וכתוב.

זה מה שהגיע אלי מהמאמר של חננאל מירסקי יתכן שנשוב לדון בזה בעתיד. יצוין שגם ראב"ע ורשב"ם מפרשים לעתים בניגוד לחז"ל. ראה למשל את ראב"ע על מליקה. ראב"ע אף אינו רואה פסול בהבאת פירושים של קראים. ואת הקראי ישועה הוא מכנה 'רבי'. עם זאת בלי להכיר את הנושא אינני מקבל שמנחם היה קראי.

פֶּן לַחֲכָם וְיַחֲכֶם-עוֹד

אנא אל תמנעו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע

שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים

ברכתובת: franklashon@gmail.com

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ☺